

Brașov, 14 Martie v.

Nu puțină indispoziția a căsunată, în cercurile partisanilor înfocați ai administrației de stat, părerea, ce și-a dat-o în zilele acesteia exdictatorul din Turin, Ludovic Kossuth, asupra stăruințelor lor reformătoare.

Kossuth nu numai că a caracterizat noua mișcare de reformă dându-i adevăratul nume, dér a mai adus-o în legătură și cu cestiunea de naționalitate. N'a ținut sémă de aceea, că această cestiune formeză partea cea mai vulnerabilă a puternicilor dălei din Țera unghurică, cari motivează toți pașii lor numai cu preținsa necesitate de a preveni și de a sugruma mișcarea naționalităților.

Nu puțină a trebuit să-i surprindă dér afirmarea lui Kossuth, că prin introducerea administrației de stat nu numai că nu se va nimici, dér din contră încă va deveni și mai periculoasă cestiunea naționalităților.

Atâta a mai trebuit, ca „celu mai mare Ungur” în viață, la care toți pigmeii „patrioți” privesc din depărtare cu evlaviă ca la un „sfântu național”, să dică, că motivul principal, ce l'au adus înainte cei cu reforma administrativă: adecă întărirea statului „maghiar” față cu naționalitățile nemaghiare, este o amăgire din cele mai mari.

Dér se vedem ce dice Kossuth. Visitându-l un colaborator al lui „Pesti Naplo” în locuința sa din Turin, Kossuth a convorbit cu el și între altele a dîsu:

„Una n'o înțeleg. Aflu din diare, că acum în Ungaria e la ordinea dălei administrația de stat, dér chiar și numele „administrația de stat” este un nonsens. Dêcă ar vî să exprime prințr'ensă ceea ce în adevăr însemneză, atunci ar trebui să-i dică: admi-

nistrația omnipotenței ministeriale. Și ore nu are caracteru de stat ori ce se petrece în municipiu pe baza constituției? Ori dora crede guvernul că prin aceea, că funcționarii administrativi se vor numi de cătră ministru, se va nimici cestiunea de naționalitate? Acesta este greșit...”

„Dêcă va izbucni uu războiu, și izbucnirea lui este numai o cestiune de timp, atunci nu va mai fi putere, care să potă reținé pe funcționarii valahi, slovaci, sêrbi, ș. a. numiți în administrația omnipotenței ministeriale, ca să nu trecă la acei dușmani ai noștri, cari sunt mai prevenitori în recunoscerea misiunii lor naționale, decât noi, căci nu voru considera aceștia de amici pe Maghiarii cari și-au stabilit sistemul nu pe principiul selfgovernmentului, ci ca instrumentu al Austriei, care este celu mai rău amic al nostru și care a putut să se creeze un asemenea sistem fără de nici o jertfă, a acelei Austrie care își cunoșce bine interesele ei de existență și nu se încrede în sprijinul niménu.”

„Și de ce tocmai Ungaria să fiă aceea care să resuscite cestiunea dușmanilor din lăuntru! Și acesta cu polemia municipală. Le va succede se introducă reforma, pentru-că majoritatea parlamentului maghiar le voteză tôte, dér cestiunea naționalităților, care acuma aprôpe se liniștise, nu se va vindeca...”

Astfelu a vorbit Kossuth, dîcându că totul se reduce la aceea, că voru să dêe o formă mai absolutistică vieții municipale de astăzi, provocându-se totu la cea constituție, pe care se întemează ea, — ceea ce este o absurditate.

Fără de a mai comenta de astădată cuvintele lui Kossuth vom mai înregistra numai, ca un mo-

mentu caracteristicu, observarea ce-o face foia guvernului „Pester Lloyd” față cu afirmarea lui, că cestiunea naționalităților în Ungaria s'ar fi liniștitu.

Se poté ore așa ceva? esclamă numita foia, când din afară ne aflăm sub înriurirea unor porniri puternice cum este: Rusia panslavistă, stabilirea de state naționale independente în peninsula balcanică și mișcarea adencă slavică în Austria?

Guvernanții voescu să contrapună acestor porniri prin reforma administrației o „voință de stat mai puternică”. Cum poté crede dér Kossuth, că cestiunea naționalităților prin acesta va deveni mai periculoasă?

Își va fi avându și Kossuth răsonele lui. Elu a pățit în viața sa mai multe decât Falk Miska dela „Pester Lloyd”.

CRONICA POLITICĂ.

Amu amintit în numărul trecut, că Carnot a fostu distinsu de Țarulu Rusiei cu ordinul S-lui Andrei, care este celu mai înaltu ordin al Rusiei. Distincțiunea această a președintelui Republicii franceze este o atât mai mare și mai bătătoare la ochi, cu câtu acestu ordin se confere de obicei numai principilor din casă domnitoare; va să dică Țarulu a făcutu pentru Carnot o excepțiune extra-ordinară.

Distincțiunea această este interpretată nu numai ca un simplu act de curtuasiă, precum se consideră de obicei astfelu de distincțiuni, ci ca o dovadă despre intimele relațiuni dintre Rusia și Franca. În Budapesta se consideră distincțiunea lui Carnot ca o adevărată demonstrațiune din partea Rusiei. „Egyetértés” conchide chiar și din acestu casu, că deși Rusia în timpul din urmă mai ales s'arătatu față cu monarchia noastră binevoitoare și iubitoare de pace, ea însă nu se gândesce la altu ceva, decât cum să se potă realiza mai bine politica sa de cucerire.

La 2 (14) Martie s'a sărbătorit în Rusia aniversarea a decea a urcării pe tron a Țarului actualu, Alecsandru III. Tôte diarele europene, până și o parte a pressei rusești, făcându o revistă a acestor de cece ani ai regimului Țarului actualu, găsesce, că caracteristica lui este dispozițiunea treptată a instituțiilor liberale, ce le-a dăruiat tatălu său, Alecsandru II, poporului rusești. Astfel în loculu „judecății drepte și milostive” create de Alecsandru II, s'a țărmutit jurisdicțiunea juraților, în loculu autonomiei comunelor, care da țaranului rusu posibilitatea de a-și apăra singuru interesele, s'au înființat slujbele unor felu de poliți ai numiți de guvern pentru fiă-care comună. Acum se lucră la un proiectu de lege, care va pune și administrația orașenescă sub controlulu guvernului.

Statutele universitare, care dădeau dreptu studenților ruși de a se asocia și cari liberau administrația universităților de sub controlulu guvernului, au fostu de asemenea desființate și în loculu lor s'au introdus statute, cari punu universitățile sub supraveghierea directă a poliției. Curentulu reacționar este atât de puternic, încatu acum chiar într'unu diaru oficiosu de frunte ca „Grajdanin” se vorbesce de restabilirea iobăgiei. Êtă cum vorbesce în „Grajdanin”, cu ocazia aniversării domniei lui Alecsandru III, unu prințu rusu Mestceraki: „Desființarea robiei, dice elu, n'a fostu decât opera dușmanilor Rusiei, cari voiau să nimicească pe nobili. Poporul rusu trebuie pus sub epitropia. Reformele de pe vremea împăratului Alecsandru II au fostu tôte greșite; ele trebuiesc desființate.”

Unu altu semn caracteristicu al celor de cece ani de domnie a Țarului Alecsandru III, au fostu tendințele spre rusificare. Aceste tendințe însă au trecut une-or ori-ce margini, prefăcându-se în o adevărată gonă împotriva supușilor Țarului de altă limbă, decâtu cea rusă. Dovadă despre această este chiar unu articolu scris de curându de unu învățat rusu, N. I. Grot, într'o revistă filo-

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

MIRELE.

De principele D. Galltzin-Murawlin.

Ceasornicul bău optu ore, c'unu sunet plăcut și domol. Alexis Mursikov tresări și aruncă la o parte broșura, pe care o ținuse până acum pe genunchii săi. Aprôpe de dou ore ședea elu aici în visăr chinuitoare, obosit de lunga agitare, ce crescea totu mai tare. Ea trebuia să fiă îndată aici, și elu încă nu era pregătitu, încă nu-și combinase cuvintele....

Lampa arunca o lumină slabă de sub globulu ei roșu japonezu, care avea forma unui fluture cu aripile întinse. Flacăra roșie licăria luminând aerulu parfumat al miculu salonu, care mai multu sémăna cu budoarul unei femei, decâtu cu camera unu ténêru. Fotografii mari în rame de catifea acoperiau părții și se răjimaiu de etagerele, pe cari se aflau aședate figuri prețioase de porcelan.

„Cum i-o voiu spune ei!” șopti Alexis. După aceea se ridică și încep

se se preumbe prin odaia cu pași înceți și mic, cari nu făceau nici unu șgomot, pe covorul celu môle, încungiurându fotelurile, cari îl impedecau să mîrgă în direcțiune dréptă. Elu era unu ténêru palidu și ôcheșu, cam de 25 de ani, slabu la față și cu ochi forțe vioi; c'unu cuvânt era unu ténêru frumusețu. Fața lui avea o expresiune nehotărită — nu de duioșă, care adese-or este fisionomia bunătății, ci o expresiune, care-ți făcea impresiunea, că elu în locu de inimă are în peptu o massă môle. Mustața răsucită, barba sa ascuțită, costumulu său bine îngrijit — tôte arătau, că elu punea multu preț pe esteriorulu său. Era bine făcutu, de statură mijlocie, și părea atât de delicat, încatu țiar fi fostu tēmă să te atingi de elu.

„Cum i-o voiu spune ei!” repeti elu și se uită nervosu la ceasornicu. Clopoșelulu dela ușă sună ușor. Mursikov tresări și se duse în anticameră, ca să deschidă. „Poté este altulu, și nu ea!” gândi elu în sine cu o ultimă speranță lașă.

Dér cu tôte acestea era ea. O blondă drăgălașă cu ochii negri, înaltă,

grățioasă, cu genele negri și cu buza de susu ceva cam întorsă, ceea ce-i da feței ei palide o trăsură ironică.

„Tu însu-ți deschiđi ôspelui tēu ușa?” dîse ea ironicu, predându i blana cea môle, ce a desbrăcat-o.

„Da! L'am concediatu pe servitorulu meu pentru diua de astăzi; s'a dusu la prietinelu său, cu care servise odinoră împreună la unu general.”

„Atâtea amănunte!..... Dér bună sêra....!”

Ea îi întinse mâna. Mursikov nu se putu hotări, să o ducă la buzele sale, ci o strinse numai, adus în perplesitate de privirea pētrunđătoare a feței. Ea dēdu din umeri și dîse:

„Vin'o în lăuntru. Sunt forțe curiosă să aflu, de ce mi-ai scrisu să viu dela verișora mea aici la tine. M'ai conjuțat, că numai o singur dată să mă abată dela prescrierea obiceiului și ale buneii cuviințe și să te vizitez în locuința ta. Adăugași, că viața și mórtea stau în jocu. Unde e vorba de viață și mórte, trebuie să tacă obiceiurile. Ei bine, sunt aici! Și acum spune-mi în grabă, ceea ce ai voit să-mi spui. Dêcă

nu mă ducă acasă într'unu quartu de ôră, apoi nu voiu puté spune, că de ce am stat atâta timpu la verișora mea anostă.”

Alexis mișcă convulsiv buzele și răspunde uitându-se într'o parte: „Veđi tu, Valentino, trebuiam să vorbescu cu tine între patru ochi...”

— „Pentru ca să-mi împărtășesc logodna ta cu principesa Sofia Gatzky!” îl intrerupse Valentina cu rēcălu.

Se aședase pe divan, în cerculu de lumină al lămpii, ale căreia rađe roșietice învioșau fața ei nemișcată. Ochii ei priviau dreptu înainte, cu o expresiune rece ca ghiata. Imprejurulu buzei ei superioare se ivi unu zimbet desprețitoru.

Alexis făcu unu pasu înapoi. La această nu se așteptase. Inima-i încep să-i bată cu furie.

— „Valentino... Valentino”... murmură elu.

— „Seiu totul”, continuă ea cu liniște. „După sărbători vî veți cununa. Ea îți va aduce o zestre de 400,000 ruble. După cununiă veți călători în străinătate și apoi veți merge la moșia. Pe mine numai ceva mă pune în uimire: Că tu țiar

sofică din Moscova. Vorbindu de mijlocele, pe cari le folosesc rusificarea, învățatul rusu dice:

„Se tăgăduesc instinctele omenesc cele mai bune. Idealele umanității și ale omenirii chiar se batjocoresc în chip brutău; ura deapropelui se proclamă fără rușine de virtute, erubirea de omen ca slăbiciune neiertată... Mai rău este faptul, că ura de omen la noi adesea se propovăduiesc sub mantaua ortodoxismului și a ideii naționale, pe când ideile conștiinței poporului rusesc și ale credinței creștine în Rusia a fost totdeauna cu totul altele. Ună adevărată rusă e plină de bună-voință pentru înfriga omenire. Pentru elu nu există nici rang, nici stare, nici nume, ci numai omen.”.

Se mai constată, că în acești 10 ani s'a stărpit aprăpe cu totul nihilismul în Rusia și liniștea s'a restabilită în imperiu. Dér cu ce preț, această se știe de toți. Nu este de tăgăduit, pe de altă parte, că în așa numitul concert al statelor europene Rusia a continuat a păstra un loc de frunte și acesta e unul din meritele energiei actualului Țar.

Un stat al Americii de Sud e în ferebă necontentă. Telegramele, ce vin de acolo, aduc noue știri despre revoluțiunea din Chile, care la început se părea neînsemnată, acuma însă ia dimensiuni totu mai mari și îngrijitoare. Lupta decurge și acuma între armata teritorială grupată pe lângă presidentul republicii și între armata maritimă grupată pe lângă omenii unui congres, care nu se lasă a fi învins de către guvern. Astfel nemulțumirile revoltanților se potențază pe și ce merge și lupta decurge într'un mod afară din cale neonestă. Informațiunile mai noue, soșite din Valparaiso, enarază nise fapte îngrozitoare, ce s'au săvârșit cu prilejul unei ciocniri din urmă a armatei revoltanților cu a guvernului. 200 de revoltanți ajunși ca prizonieri în mâinile adversarului lor fură legați și măcelăriți cu tunurile și cu armele. Oficiul telegrafic din Igvique e închis pe un timp nedeterminat.

SCIRILE ȚILEI.

Liga pentru unitatea culturală a Românilor mai posedă o secțiune de curând înființată în Tergul Jiului, unde s'a ales un comitet provisor compus din domni Mihulețu ca președinte, N. Junianu și Toma Cămăreșcu vicepres., Părvulescu secretar, Titu Frumusanu, Dr. Culceru, Gr. Săftoiu, Carabatescu și Mongescu ca membri.

In contra administrațiunii de stat. În adunarea dela 24 Martie a comitatu-

lui Albei de jos s'a hotărât, ca să se înainteze o petiție la dietă, în care să se ceară respingerea proiectului de lege privitor la introducerea administrațiunii de stat; să se ceară susținerea dreptului de alegere al funcționarilor și desvoltarea sistemului administrative pe basă autonomă. O asemenea moțiune s'a pornit și din partea orașului Alba-regală, precum și din partea orașului Senteș din com. Ciongradului.

La universitatea din Cernăuți, după un raport special, se constată, că în anul acesta frecuentază 310 studenți, dintre cari 107 sunt Români.

Institutul de bacteriologică în Athena. Otimu în „Românul”: Guvernul grec vrea să înființeze în Athena un institut de bacteriologică. În acest scop d. Tombasi, secretarul legațiunii eline de aici — primind un invitare dela ministerul de externe — a vizitat ieri institutul nostru de pe Cheiul Dâmboviței, rugându pe d. dr. Babeșu a-i prezenta regulamentul organic al institutului și a-i comunica mai multe detalii necesare. D-lu Babeșu cu cea mai mare plăcere s'a pus la dispozițiunea însărcinatului guvernului elin.

Condamnări pentru rescăla din Portugalia. Tribunalul militar din Oporto — după cum se telegrafază — a condamnat pe principalii acușari în afacerea rescălei din 31 Ianuarie, la pedepse, cari variază între 4 ani de închisoare urmate de deportațiune în Africa și între 18 luni muncă silnică. 266 militari și 7 civili au fost condamnați, 240 militari și 15 civili au fost achitați.

„Ardeleana”, institut de credit și de economii în Orăștia, a realizat în decursul anului trecut un profit curat de 14.101 fl. Revirimentul cassei a fost 1.494.569 fl. Din profitul curat s'au destinat pentru scopuri filantropice 725 fl. 57 cr., și anume: pentru crearea unui fond de 2000 fl., pentru casina română din Orăștia 200 fl.; pentru crearea unui fond de 1000 fl., pentru protopresbiteratul gr. or. din Orăștia 100 fl.; pentru crearea altui fond de 1000 fl., pentru protopresbiteratul gr. cat. 100 fl.; pentru trebuințele locale ale despărțământului IX alu „Asociațiunii” 100 fl.; restul s'a destinat pentru școlile din 5 comune din jur, er 75 fl. 57 cr. pentru fondul elevilor săraci din Orăștia. Institutul peste tot se află în continuă prosperare. În 1889 a redus etalonul de interese la împrumuturile cu acoperire ipotecară cu 2%, er în 1890 asemenea a redus interesele împrumuturilor ipotecare cu 2% și la împrumuturile pe obligațiuni cu 1%. Pentru anul viitor

sunt prea simplă pentru acesta. Ne-am iubit amândoi doi ani de țile. M'ai rugat, să țin în secret logodirea noastră, ca să nu-ți nimicesc cariera. Nu mă mai iubesc, și eu trebuie să încetez de a te mai iubi. Acesta nu-mi va căde acum cu greu. Ba chiar imi vine acum, ca și când nu te-ai fi iubit în adevărul nici odată. Probabil că m'am amoretat în tine, pentru-că ești frumos și elegant și știi vorbi bine; firește că nu ca în momentul acesta. Ne despărțim. Bine. Dér nu voiu înceta de a fi amica ta. Spune-mi, — te iubesc ea? —

Alexis semția, cum inima i-se ușura din ce în ce mai tare. Dér perplesitatea nu voia să-l părăsească.

— „Ce ciudată ești!”, repeți el. „De ce să vorbim despre astfel de lucruri?”

— „De ce?” întrebă ea, uitându-se țintă în ochii săi. Fața ei era liniștită ca și mai înainte, numai buza de deasupra tremura, pe când împrejurul gurei ei se ivi un zîmbet straniu, arătând nise dinți albi și ascuțiți. (Va urma).

se va reduce cu 2% etalonul de interese și la împrumuturile cambiale. Dela 1 August 1890 se primesc depunerile numai cu 5%. Adunarea generală a V-a este convocată pe ziua de 22 Martie n. 1891.

Cultură Kulturregyletistă.

Turda, 3 (15) Martie 1891.

Numai ce trecerăm și noi, Turdenii, peste comedia din 3 (15) Martie, și — am scăpat teaferi!

Nu m'a îndemnat să iau péna în mână descrierea ceremonilor cu această ocaziune, nici cântecul inonat de corul vocalu: „Isten áld meg a magyar”, și nici declamarea prin Orel Géza a poesiei revoluționare: „Talpra magyar”. Tote acestea nu m'au surprins, pentru-că desi pentru lucruri multu mai neînsemnate pe noi ne punu la închisoare, cunoșcem însă „dreptatea” unghurească și știm, că loru toate le sunt iertate astăzi. Nu m'a surprins nici discursul lui Vajna Ödön despre însemnătatea aniversării a 43-a, când, după Vajna: „Maghiarul a frânt întâi tirania și a scuturat jugul rușinos al jobăgiei, proclamându: libertatea, egalitatea și frățietatea pentru toate rangurile, toate naționalitățile și toate confesiunile din patria maghiară și pe toți îi facu liberi, toți egali, toți frați. Acestă faptă umană și generoasă a Maghiarului pismuind-o însă inimicii lui seculari (Sic!), au sumutatu pe concetățenii acum declarați de frați în contra lor”. „Patriotul” și-a terminat exploziunea sa cu declarațiunea, că în inima lor singurul rege este Kossuth și Dumneșeu.

În urma urmelor însă pași pe tribună directorul unor comediant, — vreu să dicu, unor diletanți, cari de vre-o cât-va timp, din nenorocire, vegetază prin Turda, cu numele Kömlei Károly. Acesta cu nise expresiuni demne de a lor cultură își versă veninul asupra naționalităților fără nici o rezervă. Tema i-a fost: „Élet, vagy halál! Elu încep cam astfel:

„Sermane Maghiarule! Tu singur ești în patria ta, neavându nici un amic, singur stai ca între nise dihanii sălbatice. Toți cărtescu asupra ta, toți te maltratază, toți te strivescu, trundindu-se a te prăpădi, a te face praf și a te șterge de pe fața pământului... Te compățimescu și decă nu ași fi Maghiar, m'ăș face acuma, ca să te scap de periculul perirei, ce te amenință, nu te-ăș lăsa pradă destrăbălăților inimicii seculari, — și aceștia sunt Sărbii, aceștia sunt Germanii, și ceilalți, — (N'a cutețat „patriotul” să amintescă și pe Români, cu toate că pe ei i-a avut în vedere în primul loc. De altmintelea Românii l'au cărăit pe stradă.) — cari în tocmă ca ferele sălbatice rupte de fôme, și ca nise corbi pofitori de cadavre puturose se aruncă asupra ta, ca să te sfășie, să te prăpădescă, să nu mai există, cu toate că tu nu ești încă cadavru puturos, ci trăiescu, și vei trăi. În haideți dără voi, inimicilor, decă v' place așa, haideți la luptă pe viață pe moarte, că corul se va roși de sângele vostru! Ne-am luptat”, — duse în urmă diletantul, — „ne-am luptat odinioară cu urși și cu lei, dără acum, când suntem în altă poziție, să ne mănănce nise „păduchi” (tetii) — „asta n'a fi!” Și cu presiunea acesta demnă de cultura lor, s'a terminat comedia.

Comentariile le lasă la libera voință a onoraților cetitori. R.

Istoricul înființării catedrei

de limba română dela gimnasiul din Baia-mare. (Urmare.)

Rescriptul, prin care Locotenința regescă satisface cererei Episcopului, în traducere românească este din cuvântu în cuvânt următorul:

Nr. 66,353.

Illustrissime Domnule Episcop! Prin grațioasă ordinațiune a Curții de dato 28

Septembrie a. c. Nro 13433, cu începutul acestui an școlastic 1862/3 s'a primit pentru gimnasiul catolic din Baia-mare planul de învățământ alăturat, în înțelesul cărui: 1) *Religiunea are să se propună în limba maternă a elevilor.* 2) *Limba română în toate patru clasele are să se propună românește.* 3) *Limba germană are să se propună în toate patru clasele, și încă în cele trei dintăi unghuresc-nemșese, er în a patra, pe câtă se poate, nemșese.* 4) *Celelalte obiecte de învățământ sunt a se propune unghuresc.* 5) *Vacanța de Marți după prânzu se sistază.*

Acest plan de învățământ s'a primit cu adausul, că în sensul întămitului de dato 12 Februarie 1861 Nro 75,207, și din acele obiecte de învățământ, cari în înțelesul acestui plan de învățământ sunt a se propune în limba maghiară, întru câtă anumiți școlari n'ar posedă tocmă bine această limbă, explicațiunile, recitarea prelegerei, răspunsurile pe câtă e cu putință și fără nici o silă să se întemple și în limba română; mai de parte, avându-se în vedere interesele de naționalitate, și de religiune ale tinerimei române gr. cat. dela acest gimnasiu, pentru ca acest plan de învățământ să se pcată aduce în îndeplinire cu succes, s'a concesu ca să se sistemizeze pe timp provisoriu o catedră de profesor de limba română și de religiune gr. cat., cu salariu de 600 fl. plătit din fondul religiunar și de învățământ și prin orașul Baia-mare.

Acésta — în urma declarațiunii înaintate aici în cauza de față cu data 9 Martie a. c. Nr. 154 — se aduce la cunoștința Ilustrății Vostre cu observațiunea, că prodirectorul provincial de școle din Oradea-mare a fost îndrumat, ca și până atunci, până când această catedră va fi ocupată pe calea concursului, cu ajutorul puterilor didactice, ce le are la dispozițiune, și cu ajutorul actualului profesor secundar de limba română și de religiune, numai decătu să ia măsurile de lipsă pentru punctuala executare a acestui plan de învățământ.

Dat în Buda, dela locutenința r. u. 6 Octomvre 1862.

Stefan Privatzer m. p.

Apskon m. p.

În înțelesul și pe baza acestei prea înalte ordinațiuni s'a și întemeiat catedra de limba română dela gimnasiul din Baia-mare. Însă explicațiune mai clară și mai detaliată despre intențiunea, scopul și spiritul acelei ordinațiuni ni-se dă prin grațiosul rescript al Prea măritului ordinariat gr. cat. alu Diecesei Gherlei, de dato 14 Octomvre 1862, Nr. 2292/434 adresatui Protopopului T. Szabó, profesorului substituat de limba română și de rel. gr. cat. la gim. din Baia-mare; acelu rescript sună astfel:

On. în Christos frate! După ce prin Prea Grațiosul Intimat alu In. Consiliu Reg. Locuțitor alu Ungariei dato 6 Oct. Nr. 66353 a. c. s'a dispus ca în gimnasiul gr. cat. de Baia-mare, începându dela anul curent 1862/3, religiunea să se trădeie în limba maternă a studenților; mai incolo ca limba română ca studiu obligat pentru tinerii de naționalitate română în toate 4 clasele acelu gimnasiu să se învețe românește, și eră după ce prin Prea In. Ordinațiune Impărătescă de Curte de dato 28 Sept. 1862 Nr. 13433 s'a dispus, că la obiectele învățătorei, cari după planul învățământului trebuie să se trădeie în limba unghurească, încātu unii studenți nici decātu aru soi unghuresc, în sensul pr. grațiosului Intimat de dato 12 Februarie Nr. 75,207: 1861 datu pentru gimnasiile micste, cum e și alu Baiei-mare, explicațiunile, recitarea prelegerilor, răspunsurile și celelalte după lipsă și puțință și fără de cea mai puțină silă să se pcată întempla și în limba română, mai incolo prin susu ven. ordinațiune de curte s'a concesu, ca la acest gimnasiu pentru îndestularea intereselor naționali și religiunari a studenților de națiunea română, o stațiune de profesor de limba română împreună și catechet gr. cat. cu salariu anual de 600 fl. v. a. din fondul religiunei alu studenților și din casa civitatene de Baia-mare intermaliter să se sistemizeze: dreptă aceea după ce la mai multe ale noastre recursuri, mai alesu dato 9 Martie Nr. 154 și 8 Iulie Nr. 1305 a. c. această prea îndurată și pentru Diecesa și națiunea noastră română foarte folositoare și îmbucurătoare dispozițiune o am dobândit, — pe Fr-Ta prin aceste ad interim până-ce prin concurs — care sub Nr. 2293 a. c. s'a pu-

putut închipui, că chiar de nu ași fi cunoscut-o pe principesa Gatzky, nu ași fi aflată această. Tote acestea mi-s'au spus aseră cu de-amăruntul. De aceea ai și voit să vorbești cu mine aici: te-ai temut, ca nu cumva să vorbești tare în alt loc, să ne fi auțit cineva. Te rog, nu te irita, povestesc-mi totul. N'am venit aicea cu intențiunea, ca să privescu mobilarea camerei tale... Adevărul spund, nu-mi place de loc.

Lui Mursikov i se ușură inima. Elu se așteptase la o izbucnire furtunoasă, dér nu s'a întâmplat una ca această. Elu crezuse, că-i va fi cu multu mai greu să scape de ea, cu care era logodit în secret.

— „Ce curioasă ești!” duse el, așezându-se pe un scaun. „Înțeleg pe deplin, că trebuie să mă urășci...”

Valentina pufni în risu.

— „Să te urăsc? Pentru ce? Din ziua cea dintăi am presămțit, că va veni un moment ca acesta Destul! Tu mă judeci după femeile descrise prin romanuri. Eu nu sunt de felul acestora,

blicată în tota Diecesa, — se va îndeplini atinsă stațiune, după cum și în persoană și-s'au spus, te dispunem și te însărcinăm cu propunerea religiei și a limbii române în gimnaziul Băimărenu și încât dăruia acum la început nu a-ți avé toate cărțile necesare și până ce acele vi-le-ați pute procura, și se comite să nu întârzi; ci îndată să și începi a explica și a propune și în mod enarativ și adevărat:

Din religie în I-a clasă Catechismul de mijloc, tipărit în Viena cu binecuvântarea acestui ordinariat. II-a clasă explicarea ritului și ceremoniilor bisericii noastre gr. cat. III-a clasă Biblia Testamentului vechiu. IV-a clasă Biblia testamentului nou după Biblia de Blașiu.

Ce se ține însă de gramatică, și până ce s'ar da la lumină una mai perfectă și mai staverită, pentru studenții români se comandă gramatica Dn. Munteanu, profesor și director la gimnaziul român din Brașov, apoi încât dăruia și dintre studenții de celelalte naționalități — câte unii încă ar voi a învăța limba română — pentru aceia deocamdată se recomandă a II-a edițiune a Gramaticii române a Dn. Canonicei Metropolitană Ioane Fekete, fostu protopop în Clușiu.

Limba propunerii ordinare a limbii române, în sensul aci în copie autentică alăturatului prea grațiosu Intimat, e limba română, ăra de cumva între auditorii voru fi și de alte naționalități și nu ar sci limba română, Fr. Tale se comandă: ca explicându românesce în fine pe scurt să le expieci și acelora în limbile sale. *făra însă de a pute fi pretensiv în astă privință.*

În Dumineci și sârbătorile mai mari, premitându-se eshortațiunea prin respectivul catechet gr. cat. faciendă, — la audirea s. liturgii tot studenții români sunt obligați a merge la biserică gr. cat. și după amădă-și la inserat (vecernă) când apoi trebuie să se deprindă în cântările bisericesci. În zilele ordinare, deocamdată, până la deplina regulare a profesorului nou denumind, și Români încă pot umbra la biserică r. cat.

Deci dăruia această dispozițiune previe făcându-se și Fr. Ta conțelegându-te și cu Directorele Gimnaziului respectiv, se ocupi catedra profesorală și despre statul lucrului precum și despre progresul și rezultatul, care va apăre și la început aci sus, să relaționezi.

Dat în ședința consistorială, în 14 Oct. 1862 în Gherla ținută.

Ioan m. p. Episcopul.

Acestea sunt documentele mai însemnate privitoare la înființarea catedrei de limba română dela gimnaziul din Baia-mare. La acestea nu va fi superflu să adaugu cel dintăiu concurs publicat pentru ocuparea acestei catedre, după cum se află în rescriptul ordinariatului Diecesan de Gherla de dto 17 Oct. 1862 Nr. 2293, și anume:

„...Se deschide concursu pentru complinirea catedrei acesteia (adecă dela gimnaziul din Baia-mare) de profesor de limba română și catechet; termenul concursului acestuia este pus pe 15 Novembre a. c., pentru aceea poftim: că, care voiți să recurgeți pentru această catedră intitulându recursul la *Inaltul consiliu reg. Locușințoră Unguresc* alăturându documentele despre etatea, religie, cunoscința limbilor, și mai ales despre *științifică calificățiune în limba română* și hărnicia de catechet gr. cat., așiderea și avutele până acuma servijuri, sunt de a se îndrepta cu documente. Recur-sele așa întocmită și documentele necesare toate cu stempelă provădute să le trămiteți aci la noi cel mult până în 10 Novembre a. c. ca noi acele îndată să le putem susțera la acelu Inaltu Consiliu Regescu.

Dându-vă Archierescă Binecuvântare, sum în Gherla 17 Oct. 1862 de binevoitor

Ioan, m. p. Episcopul.

Din documentele aci reproduse este evident, pe ce basă a fostu sistemisată catedra de limba română dela gimnaziul din Baia-mare. Totu de aceeași basă au fostu sistemisate și catedrele dela gimnaziile din Sătmăru și Sighetul Marmăției. Și anumit este la ivela:

1) Că înființarea acestor catedre nu s'a făcutu numai pentru aceea, ca studenții români să aibă ocaziune a studia numai limba română, ci pentru ca să potă învăța și alte studii în limba loră maternă;

asta ar fi putut' o ajunge atunci, când Ordinațiunea de Curte de dto 28 Septemvre 1862 Nr. 13,433 i-s'ar fi făcutu destul și în pracsă, ca adecă *limba română să fi și limba de propunere pentru studenții de naționalitate română.*

Din documentele de mai sus e fără îndoială, că limba română e studiu ordinar și obligatoriu pentru studenții români, căci ordinațiunea Episcopescă de dto 14 Oct. 1862 Nr. 2292/434, care servece ca comentaru la ordinațiunea de curte de sub Nr. 66,353—1862 espresu țice: limba română, ca studiu obligat, pentru tinerii de naționalitate română în toate clasele acelu gimnaziu să se învețe românesce etc.

3) Se vede mai încolo, că limba de propunere a religiei gr. cat. este, cea maternă și prin urmare cea română, ăra la propunerea limbii române numai excepționalmente este ertat din când în când a se folososi și de altă limbă.

4) Se vede, că profesor de limba română nu pôte să fiă, decâtu cine are cunoscința deplină a limbii române. Asta este o condițiune pusă în concursul deschis de Excelsa Locotenință Reg. Ungară și în toate concursurile Ministerului de culte deschise până la anul 1890 pentru împlinirea catedrei de limba română.

5) În fine e evident, că Ordinariatul gr. cat. de Gherla are influință nu numai la studiul religiei, ci și la studiul limbii române. Pentru-că altcum nu s'ar fi întrepus pentru înființarea acestei catedre, și în deosebi n'ar fi avut dreptu să dispună, că ce studii să se propună din limba română, cum o face aceta în ordinațiunea sa de dto 14 Octomvre 1862, prescriind manuale atât pentru religie, cât și pentru limba română, și prescriind și limba de propunere pentru ambele studii.

Fiind în clar cu basa, pe care, și cu scopul pentru care s'a înființat această catedră de limba română, urmăz să vedem, ore cele cinci puncte de mai sus, fostu observate în trecut și încât sunt acelea observate în prezent?

Cu privire la punctu 1) încât sunt informat, unu singur casu s'a ivit, când unu studentu român a depus esamenu privat la acestu gimnaziu din toate studiile în limba română.

Cu privire la punctu 2) putem afirma cu totă siguritatea, că limba română la acestu gimnaziu au fostu studiu ordinar obligat pentru studenții români și pus și în ordulu ărelor între orele ordinare, precum se pôte vedea din ordurile ărelor dela acestu gimnaziu începând dela anul școlastic 1862/3. Asta se adeverece și din acea împrejurare, că dela 1879/80 prefăcându se acestu institutu în gimnaziu de opt clase, cu dreptu de maturitate, direcțiunea gimnasială de atunci n'a voit să primescă limba română între studiile de maturitate, însă subscrisul ca profesor de limba română de pe acele timpuri, am protestat în contra direcțiunei gimnasiale, și Prodirectorul la protestul meu a dispus, fără contradicere, ca studenții români să depună esamenul de maturitate atâtu scripturist, cât și verbal, și din limba română, ce, decât n'ar fi fostu limba română studiu ordinar și obligatoriu, nu s'ar fi întemplat. Astfel a rămas limba română studiu de maturitate până în anul 1884, când prin noul plan al esamenului de maturitate, și limba română cu alte studii împreună a fostu lăsată afară dintre studiile de maturitate, dăr pentru aceea calcul li-s'a datu studenților români în testimoniu de maturitate și din limba română, și prin urmare a rămas și mai departe studiu obligatoriu și ordinar, căci din studiile extraordinare nu se dă calcul în testimoniu de maturitate. (Va urma.)

Literatură.

Școala Română, revistă pedagogică pentru interesele institutelor de învățământ la Români și pentru organele lor. Redactor: Vasile Petri. Anul V, Nr. 7. Sumarul: Proiectul de lege pentru grădinele și asilele de copii în casa magnatilor. — Cunoștințe din istoria educațiunii și instrucțiunii. — Școala și familia. — De pe terenul educațiunii practice. — Lecțiune de probă din învățământul real. — Afirme pedagogice. — Anecdote școlare. — Necrologu.

„Școala română“ ese în 8, 18 și 28 a fiă-cărei luni în Năsădu (Naszod). Abonamentul pe unu an 4 fl., pe o jumătate de an 2 fl., pe unu pătrar de an 1 fl.

Foia ilustrată, apare în fiecare Duminecă în Sibiu. Redactor: Dr. D. P. Barcianu. Anul I, Nr. 10. Sumarul: Unei înamorate (poesie) de Ioan Moța. — O cură drastică, de Ioan Popovici. — Afrodita, o poveste din vechia Eladă. — Schițe din grădinăritu, de Dumitru Comșa. — Palatul universității și Teatrul Național din Bucuresci (cu ilustrațiuni). — Biserica, școala, educațiune. — Literatură și știință. — Teatrul, musică și arte peste tot. — Economicu. — De toate și de pretutindeni. — Cronica săptămănei. — Sciri personale. — Ghicitoru.

Abonamentul: unu pătrar de an 1 fl. 50; unu an 6 fl., pentru România pe unu an 20 lei.

TELEGHAMELE „GAZ. TRANS“

(Serviciul biroului de coresp. din Pesta)

Viena, 26 Martie. Taaffe a conțerit cu Plener, Cklumecky și Jawrosky. S'a constatat, că dintote părțile sunt aplecați de a intra în contact în ce privece tractarea afacerilor parlamentare. Diarul „Kölnische Zeitung“, anunță din Petersburgu, că se observă o reînviată activitate a tuturor autorităților militare în ținuturile de lângă Vistula.

Parisu, 26 Martie. Ministeriul se va ocupa în curându cu cesțiunea, că ore legea de espulsare pentru principii este a se aplica acuma și asupra principelui Ludovic Napoleon.

Londra, 26 Martie. Diarul „Times“ scrie, că panslaviștii facu în cordări mari spre a îndupleca pe Carnot să ia parte la espozițiunea francesă din Moseva, unde se voru face mari manifestațiuni franceso-file.

Belgradu, 26 Martie. Scirea, că Ristic și Pasici au predatu ex-regelui Milanu contractulu, care va avé valore până la majoritatea regelui Alexandru, e născocită.

Viena, 26 Martie. Contele Sickingen, care luase dela unii și altii bani în împrumutu, amăgindu-i că are prospecte de a ajunge principe alu Bulgariei, și care pentru aceta a fostu arestatu, fu pusu pe picioru liberu și cercetarea în contra sa s'a sistat.

Dresda, 26 Martie. Ministrul de statu Fabrick, a răposat.

Clușiu, 26 Martie. De er băntue unu înfricoșat viscolu.

DIVERSE.

Sultanul din Iohora. Unu Maharadjah este, pentru imaginațiunile din Occidentu, unu bărbat frumosu, cu barba negră frisată, îmbrăcatu în mătase, aur și petre scumpe. Intrându în apartamentele pe cari, de câte-va zile, le ocupă la hotelulu Bristol din Parisu Abu-Bakar, sultanul din Iohora, ori-oine se putea aștepta să vedă unu asemenea Maharadjah. Nimicu din toate acestea. Alțea sa — acesta e titlulu ce se dă prințului la

Curtea engleză — e îmbrăcatu europe-nesce. De o taliă mai susu de mijlociă, peptulu largu, fața rotundă, de colore bronzară, privirea deosebitu expresivă, fisionomia subliniată de o mustață grosă albă, Abu-Bakar ne pare totuși asemenea Emirului gânditoru, feroce și blăndu alu poetului. Elu are 52 de ani; i-s'ar da mai multu. Vorbesce puțin englezesce, dăr se exprimă de preferință în limba sa maternă, în maleasă. Iohora e situată la marginea peninsulei Malaca, n Asia. Sultanul domnesce aprupe asupra unu milionu de Malaezi, cei mai multu ocupându-se de plantațiuni de ceai, piper și gambe. Elu cărmuiesce ca suveranu absolutu întru atât, încât și-a constituit în folosulu său monopolulu a totu ce se cultivă în acele țări, ale căroru pământuri le-a arendat elu. Venitul său lunar se ridică la suma colosală de două sute mii piastri (unu milionu de franci). Aceta nu e de mirat când se scie, că arendașulu plantațiunilor de opium, în statele Sultanului, plătesce acestuia numai șese-deci mii piastri (300,000 franci) pe lună; că asupra piperului și „gambelor“ — aceste din urmă servece la fabricațiune de stoffe — elu percepe unu impositu a căruia basă, „picull“, ce corăspunde cu 60 chilogramme, îi aduce doi franci 50 cent. pentru piper, 25 centime pentru „gambe“. Și Iohora esportă anualu milioane de chilo de piper! Abu-Bakar aparține religiei Islanului, ale căruia rituri le observă cu o precisiune scrupulosă. Ca totu radjahii Indiei, elu este poligam și haremulu său e compus din femeile cele mai frumoșe ale statelor sale. Este o bucurie neștersă pentru fetele din Iohora de a fi admise în seraiulu său. Dăr sultanul — ceea ce pôte mira pe unu occidental — este, cu totu numărulu considerabilu alu femeilor sale, unu bărbat cu obiceiuri forte cumpătate. Elu își închină dragostea femeii sale legitime, Sultana preferată. Aceta a murit acum de curându în unulu din măretele ei palaturi din Singapor. Scirea morții sale a fostu telegrafată Suveranului la Londra și tristeța, ce elu resimte în urma acestei perderi, de care se arată neconsolabilu, scurtăz șederea sa în Europa. Elu plăcă acum prin Marsilia spre Singapor. Drumulu e de 28 zile și acestu oraș e la două césuri depărtare de granița Statelor sale. Tatălu său a cedat Singaporul în 1815 Englesilor, în schimbulu unei indemnități considerabile și unu tratat de alianță, prin care se respectă toate drepturile și independența Iohorei.

Sultanul a profitat din călătoria sa, unde a întimpinat din partea familiei regale primirea cea mai simpatică, pentru a angagia optu ingineri, cari au sosit deja în Iohora în scopu de a studia planurile unu drumu de fier. Sultanul este însoțit de nepoții săi, unulu principele Suleiman, guvernatorulu provinciei Muar, în vârstă de 30 ani, altulu principele Mohamed, de 25 ani, îndeplinece delicatele funcțiuni de șef alu poliției din Iohora. În acea țară fericită nu sunt militari! O gardă numai de 300 ómeni încunjură și protege palatul Sultanului. Nu pentru prima dată vizitează Sultanul capitala Franței; cea din urmă vizită făcută de elu la Parisu a fostu în 1886. Acum Sultanul din Iohora trebuie să plutescă deja cătră țărmurile înflorite ale regatulu său, nici-o dată atinsu de cetă. Și sultanele, cari așteptă întorcerea sa, voru fi îndoit în cântate: Abu-Bakar le reduce nu numai persona sa regală, dăr le aduce și giuvaericele de-o valore de două milioane.

Numere singuratică din „Gazeta Transilvaniei“ a 5 cr. se pot cumpera în tutungeria I. Gross, și în librăria Nicolae Ciurcu.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu. Redactor responsabil interimat: Gregoriu Mafor.

Cursul pieței Brașov.

Table with exchange rates for various currencies like Banconote românești, Argint românesc, Napoleon-d'or, etc.

Cursul la bursa din Viena.

Table with stock market rates from Vienna, including Renta de aur, Renta de hârtie, etc.

Table with various financial rates and interest rates, including ostu ungare, Amortisarea datoriei, etc.

Avisul d-loru abonați!

Rugam pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunei să binevoiască a scrie pe cuponul mandatului postal și numerii de pe fașia sub care au primitu diarulul nostru până acuma.

Domnii, ce se abonează din nou, să binevoiască a scrie adresa lămuritu și să arate și posta ultimă.

Totodată facemū cunoscutū tuturorū D-lorū abonați, că mai avemū din anii trecuți numerū pentru complectarea colecțiunilorū „Gazetei“, precum și câteva întregi colecțiuni, pentru cari se potū adresa la subsemnata Administrațiune in casū de trebuință.

Administraț. „Gaz. Trans.“

ABONAMENTE

„GAZETA TRANSILVANIEI“

Prețul abonamentului este:

Pentru Austro-Ungaria:

Table with subscription rates for Austro-Ungary: Pe trei luni (3 fl.), Pe șese luni (6 fl.), Pe unu anu (12 fl.).

Pentru România și străinătate:

Table with subscription rates for Romania and abroad: Pe trei luni (10 fr.), Pe șese luni (20 fr.), Pe unu anu (40 fr.).

Abonamente la numerele cu data de Duminecă.

Pentru Austro-Ungaria:

Table with subscription rates for Austro-Ungary: Pe anu (2 fl.), Pe șese luni (1 fl.), Pe trei luni (50 cr.).

Pentru România și străinătate:

Table with subscription rates for Romania and abroad: Pe anu (8 franci), Pe șese luni (4 franci), Pe trei luni (2 franci).

Abonamentele se facū mai ușorū și mai repede prin mandate postale.

Domnii, cari se vorū abona din nou, să binevoiască a scrie adresa lămuritu și a arăta și posta ultimă.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.“

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de statū r. u. valabilū din 1 Octomvre 1890.

Large table with train schedules for various routes: Budapesta-Predealu, Predealu-Budapesta, B.-Pesta-Aradu-Teiuș, Teiuș-Aradu-B.-Pesta, Copșa-mică-Sibiu, etc.